

УДК 378.011.3-051(436)

DOI 10.31652/2415-7872-2020-62-177-181

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ В АВСТРІЇ

О. С. Сторонська

orcid.org/0000-0003-2348-0265

Статтю присвячено вивченню австрійського досвіду професійної підготовки педагогічних кадрів в Австрії. Зокрема, її метою є аналіз особливостей практичної складової австрійської системи професійної педагогічної освіти. Передовсім у статті на підставі аналізу австрійських наукових джерел і нормативних документів узагальнено ключові здобутки в реформуванні системи професійної підготовки вчительських кадрів. У цьому контексті розглянуто й реформаційні заходи щодо практичної підготовки майбутніх учителів. У процесі подальшого пошуку на основі вивчення чинних бакалаврських та магістерських програм виявлено основні види навчальної практики майбутніх педагогів в Австрії, визначено їхні специфічні цілі й завдання. Здійснене дослідження дало підстави для висновку про неперервність, послідовність, гнучкість практичної складової педагогічної освіти Австрії, що створює передумови для якісної професійної підготовки нових генерацій педагогічних кадрів.

Ключові слова: педагогічна освіта в Австрії, професійна підготовка педагогів, навчальна практика майбутніх вчителів, цілі і завдання навчальної практики педагогічних кадрів.

PECULIARITIES OF PRACTICAL PROFESSIONAL TRAINING OF PEDAGOGICAL STAFF IN AUSTRIA

O. Storonska

The article deals with the Austrian experience in the area of professional training of pedagogical personnel. Its objective is to analyze the peculiarities of practical component of the Austrian system of pedagogical education. In order to achieve this objective such theoretical methods as analysis, interpretation, generalization of scientific literature on the research problem, legal documents on the professional training of pedagogical staff and bachelor's and master's programmes for teacher education have been used. First of all, on the basis of the analysis of research works of Austrian scientists and Austrian documents the main results of the reform of the system of professional training of pedagogical personnel (wide variety of programmes of pedagogical education, multilevel structure of professional training of pedagogical staff, humanistic and competence orientation of vocational education of teachers, modular organization of educational process, progressive and innovative technologies of pedagogical education etc.) have been generalized. In this context the reform measures in the area of practical professional training of pedagogical staff (enlargement of practical component of pedagogical education, diversification of types of practical training of teachers, reorganization of internship in vocational schools etc.) have been considered. Then in consequence of the study of valid programmes the main types of professional practical training of teachers in Austria with their peculiar goals and objectives (introductory practice, general professional practice, professional teaching practice, scientific and research practice) have been identified. As a result of the research has been made the conclusion about the continuity, consistency, flexibility of practical component of pedagogical education in Austria that provides preconditions for qualitative professional training of new generations of teachers with practical abilities and competencies for an effective professional activity in the conditions of the 21st century.

Keywords: pedagogical education in Austria, vocational training of pedagogical personnel, practical professional training of teachers, goals and objectives of practical training of pedagogical staff.

Об'єктивні запити українського суспільства й держави щодо розв'язання кадрових проблем освітньої галузі актуалізують наукові студії з питань модернізації системи педагогічної освіти, ліквідації її очевидних прогалин, серед яких упадає у вічі низький рівень якості професійно-практичної підготовки нової генерації педагогів, відсутність належного досвіду щодо виконання комплексних професійних завдань та обов'язків із урахуванням сучасних мінливих соціальних, культурних, освітньо-шкільних тощо реалій. У таких умовах значну увагу привертає сучасний австрійський досвід професійно-практичної підготовки педагогічних кадрів, позначений конструктивними підходами до ліквідації її прогалин та ефективними заходами її інтенсифікації.

Здійснений аналіз наукової літератури з проблеми дослідження засвідчує, що українські науковці в пошуках шляхів і способів розв'язання актуальних проблем педагогічної освіти в нашій країні дедалі частіше звертаються до австрійського досвіду в цій сфері, фокусуючи увагу передовсім на історії розвитку австрійської системи педагогічної освіти та теоретико-методичних аспектах професійної підготовки педагогічних кадрів у цій країні (О. Биндас [1], Л. Дзевицька [2], М. М'яковський [3] та ін.). Власне,

українські дослідники вказують на *глибокі традиції та незаперечну науково-практичну цінність австрійського досвіду професійної освіти педагогічних кадрів, обґрунтовують доречність його екстраполяції* в українську площину та аргументовано доводять необхідність його подальшого дослідження з огляду на динамізм і масштаби реформ педагогічної освіти в Австрії.

Мета статті – розкрити особливості професійно-практичної підготовки майбутніх учителів у системі педагогічної освіти Австрії.

Початок ХХІ століття позначений докорінною перебудовою системи педагогічної освіти Австрії на різних рівнях. Так, на структурно-організаційному рівні осучаснено перелік напрямів і спеціальностей педагогічної освіти, упроваджено багаторівневу структуру професійної підготовки педагогічних кадрів, забезпечено модульну організацію освітнього процесу і т. д. На методологічному рівні реалізовано гуманістичну, особистісно-орієнтовану парадигму педагогічної освіти, забезпечено компетентнісну скерованість професійної підготовки майбутніх учителів, посилено практичну спрямованість навчального процесу та ін. На методико-технологічному рівні посилено інтерактивний характер професійної підготовки майбутніх педагогів, впроваджено прогресивні, інноваційні технології педагогічної освіти, осучаснено її матеріально-технічну базу тощо [4; 5].

Тож модернізація австрійської системи педагогічної освіти має масштабний характер, вона охопила всі її складові, також і професійно-практичну підготовку. У результаті обґрунтування педагогічної практики, як одного із ключових факторів становлення майбутнього педагога, як особистості і професіонала та її визначення як наскрізного компонента австрійської системи педагогічної освіти, було окреслено низку реформаційних заходів, які передбачали насамперед диверсифікацію видів практичної підготовки майбутніх учителів протягом навчання у професійних освітніх закладах, а також реорганізацію шкільного стажування як обов'язкового етапу професійної підготовки вчительських кадрів [4; 5].

Мета цих реформ – створення комплексної системи професійно-практичної підготовки майбутніх педагогів, яка б забезпечувала реалізацію таких завдань і цілей професійної освіти педагогічних кадрів, як «...усвідомлення специфіки інституту школи як середовища професійної педагогічної діяльності, пізнання реалій шкільної освітньої практики, розвиток здатності до застосування теоретичних знань для виконання професійних обов'язків і завдань, формування вмінь і навичок здійснення навчально-виховної роботи, вироблення індивідуального стилю професійної педагогічної діяльності» [6, с. 22–24; 7, с. 20–24].

Множинність цілей професійно-практичної підготовки майбутніх учителів в Австрії зумовила різноманітність її видів:

Таблиця 1

Види практичної підготовки майбутніх педагогів в Австрії

Вид практики	Цілі й завдання
ознайомлювальна	знайомство з інститутом школи, його функціями, завданнями, організацією; пізнання реалій професійного життя й діяльності сучасного педагога, усвідомлення поліфункціональності професійної педагогічної діяльності; рефлексія щодо професійного самовизначення та ін.
загальнопрофесійна	практична апробація системи професійних знань, умінь, навичок у реальних умовах педагогічної діяльності; формування здатності до планування й організації навчальної, виховної, консультативної тощо роботи; розвиток готовності до самоаналізу професійної діяльності і т. д.
фахова	набуття практичного досвіду проектування й проведення навчальних занять із певних предметів; апробація інноваційних освітніх методик, засобів, технологій з урахуванням специфіки відповідних навчальних дисциплін; розвиток здатності до неперервного професійного самовдосконалення та ін.
науково-дослідна	набуття професійних навичок і вмінь здійснення самостійної науково-дослідної діяльності в педагогічній царині; апробація методології педагогічних досліджень у реальних умовах і ситуаціях; збір та обробка фактичного матеріалу в процесі роботи над дослідницькими проектами тощо.

Названі види навчальної практики різняться за цілями, змістом, формою, водночас сукупно вони забезпечують систематичність, неперервність, послідовність професійно-практичної складової педагогічної освіти, урізноманітнення та ускладнення видів практичної навчальної діяльності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки, розвиток їхньої професійної компетентності шляхом формування широкого спектру окремих практичних професійних вмінь і навичок. Усі види практики є інтегрованими компонентами процесу професійної підготовки майбутніх педагогів та реалізуються в межах

міждисциплінарних навчальних модулів. Для прикладу, розглянемо відповідні модулі чинних бакалаврських і магістерських програм професійної підготовки вчителів іноземних мов Грацького університету [6; 7]. Зокрема практична підготовка майбутнього учителя двох іноземних мов на етапі бакалаврату і магістратури передбачена такими навчальними модулями:

Таблиця 2

Модулі професійної підготовки вчителів іноземних мов з інтегрованим практичним компонентом (відповідно до освітніх програм Грацького університету)

Назва модуля	Семестр	Загальний обсяг модуля	Обсяг практичного компонента
Бакалаврат			
Пізнання і навчання	1-2	10 кредитів ЄКТС	2 кредити ЄКТС
Освіта і суспільство	3-5	8 кредитів ЄКТС	2 кредити ЄКТС
Основи педагогічної професії	5-7	12 кредитів ЄКТС	4 кредити ЄКТС
Фахова дидактика (ІМ1)	4-7	10 кредитів ЄКТС	5 кредитів ЄКТС
Фахова дидактика (ІМ2)	4-7	10 кредитів ЄКТС	5 кредитів ЄКТС
Школа та освіта крізь призму змін	7-8	10 кредитів ЄКТС	2 кредити ЄКТС
Магістратура			
Педагогічна діяльність у позашкільній/позакласній сфері	1-4	6 кредитів ЄКТС	2 кредити ЄКТС
Фахова дидактика (ІМ1)	1-4	10 кредитів ЄКТС	8 кредитів ЄКТС
Фахова дидактика (ІМ2)	1-4	10 кредитів ЄКТС	8 кредитів ЄКТС

Тож на етапі бакалаврату професійно-практична підготовка майбутніх учителів іноземних мов здійснюється в межах шести навчальних модулів. Так, модуль «Пізнання і навчання» розкриває передовсім питання фізичного, психічного, розумового, соціального розвитку людини на різних етапах онтогенезу, педагогічні, психологічні, соціальні основи пізнавальної й навчальної діяльності та дидактичні, методичні й організаційні аспекти навчального процесу. Відповідно, його пріоритетними завданнями є ознайомлення майбутніх учителів іноземних мов із концепціями, теоріями, моделями психофізичного, інтелектуального, соціального розвитку дитини, усвідомлення ними специфіки професійної педагогічної діяльності, оволодіння методиками й технологіями навчання і виховання школярів. Між іншим, одним з його невід’ємних компонентів є ознайомлювальна практика, яка передбачає можливість безпосереднього спостереження за педагогічною діяльністю, освітньою практикою, організацією навчально-виховного процесу і т. д. У поєднанні із супровідним семінарським курсом «Теорія і практика навчання» цей вид навчальної практики дає майбутнім учителям іноземних мов змогу усвідомити сутність і специфіку професійної педагогічної діяльності загалом, упевнитися у правильності професійного самовизначення, оцінити відповідність власних здібностей і якостей вимогам цієї професії [6, с. 14–15].

Тематика наступного модуля – «Основи педагогічної професії» – охоплює проблеми професійної педагогічної діяльності в контексті сучасних суспільних, культурних, наукових, технологічних викликів, нормативно-правові основи професійної педагогічної діяльності, питання планування та організації навчально-виховного процесу в диверсифікованих за різноманітними ознаками (мова, віросповідання, соціальне походження, матеріальне забезпечення, особливості психофізичного й розумового розвитку тощо) класах і групах. Відтак його основні цілі передбачають усвідомлення майбутніми учителями іноземних мов різноманітності й комплексності професійних завдань та обов’язків сучасного педагога, освоєння правових норм і меж професійної педагогічної діяльності, набуття первинного практичного досвіду навчальної й виховної роботи в гетерогенному учнівському середовищі. Відповідно до такої спрямованості модуля, в його структурі передбачено загальнопрофесійну практику, яка забезпечує формування базових практичних умінь і навичок педагогічної діяльності. Разом із супровідними семінарськими курсами «Диференціація в освіті та інклюзія» та «Педагогічна діагностика і підтримка» цей вид практики майбутніх учителів іноземних мов створює належні умови для набуття практичного досвіду розв’язання актуальних загальнопедагогічних проблем [6, с. 18–19].

Навчальні модулі «Школа та освіта крізь призму змін», «Освіта і суспільство» у змістовому плані сфокусовані на питаннях історії педагогіки та загальної педагогіки. Отже, їхніми ключовими завданнями є докладне ознайомлення майбутніх учителів іноземних мов з історичною генезою інституту школи в національному й міжнародному вимірі, усвідомлення ними напрямів розвитку освітньої сфери в контексті сучасних суспільних, політичних, культурних, науково-технічних трансформацій, а також освоєння

методології історико-педагогічного, порівняльно-педагогічного, педагогічно-соціологічного дослідження. З огляду на це важливе місце, у структурі модулів відведено науково-дослідницькій практиці майбутніх учителів іноземних мов, що передбачає науково-пошукову роботу над дослідницьким проектом стосовно історичних аспектів розвитку шкільництва, сучасних процесів і тенденцій у сфері освіти або актуальних проблем теорії й практики навчання і виховання. З метою супроводу й підтримки майбутніх учителів іноземних мов у процесі їхньої дослідницької діяльності в структуру модулів включено семінарський курс «Основи педагогічного дослідження» [6, с. 16–21].

Проблематика наступних двох модулів «Фахова дидактика (ІМ1)» та «Фахова дидактика (ІМ2)» охоплює питання лінгводидактики та методики викладання іноземних мов. Освітні цілі й завдання модулів передбачають формування низки професійних компетенцій і якостей майбутніх учителів іноземних мов, як-от: здатність до планування й організації навчання іноземних мов в молодших і середніх школах на основі сучасних теорій, концепцій, методик; готовність до об'єктивного контролю рівня іншомовних знань і вмінь школярів; спроможність до ефективної навчальної діяльності з урахуванням мовних, культурних, релігійних, соціальних тощо відмінностей учнів; готовність до укладання й реалізації індивідуальних навчальних програм з іноземної мови. Відповідно до таких цілей, структура модулів цілком закономірно охоплює фахову практику майбутніх учителів іноземних мов та супровідний фахово-дидактичний семінар. Зокрема, фахова практика забезпечує умови для набуття практичного досвіду у сфері навчання іноземних мов учнів молодших і середніх класів, а фахово-дидактичний семінар – для його осмислення, обговорення, самооцінювання тощо [6, с. 182–183].

На етапі магістратури практична підготовка майбутніх учителів іноземних мов реалізується в межах трьох модулів. Тематика першого – «Педагогічна діяльність у позашкільній / позакласній сфері» – спрямована на розкриття специфіки життєдіяльності й життєвого простору сучасної молодого покоління, взаємозв'язків школи із іншими освітніми, виховними, розважально-розвивальними установами, сутності, змісту, форм і методів позаурочної та позашкільної навчально-виховної роботи. З огляду на такі тематичні особливості модуля, його цілями є усвідомлення майбутніми вчителями іноземних мов відповідальності за життя, безпеку, благополуччя дітей і молоді, їхнє ознайомлення із подальшими функціональними обов'язками в позашкільних, позанавчальних сферах, набуття практичного досвіду позакласної, позашкільної педагогічної роботи. У зв'язку з цим, у структуру модуля включено навчальну практику, яка має загальнопрофесійний характер, забезпечуючи набуття практичного досвіду позашкільної чи позаурочної освітньої діяльності. Її проходження супроводжується паралельним відвідуванням семінарського курсу «Рефлексія педагогічної практики із позанавчальної / позашкільної роботи», що надає можливість обговорення проблемних аспектів і основних здобутків відповідної діяльності майбутніх учителів іноземних мов [7, с. 20–21].

Натомість проблематика наступних двох модулів – «Фахова дидактика (ІМ1)» та «Фахова дидактика (ІМ2)» охоплює питання мовної освіти в контексті індивідуальної та суспільної багатомовності та застосовування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання мов. Відповідно основними завданнями модулів є формування у майбутніх учителів іноземних мов готовності й здатності розпізнавати мовні проблеми й виклики в процесі навчання з огляду на індивідуальні мовні особливості школярів, освоєння ними сучасних концепцій і технологій навчання мов в етнічно й мовно неоднорідних групах, їхнє ознайомлення із новітніми дидактичними засобами з іноземних мов, оволодіння вміннями й навичками планувати й здійснювати навчання іноземних мов на старшому ступені шкільної освіти. Досягнення цих цілей забезпечує відповідна структура модулів, що передбачає фахову практику майбутніх учителів іноземних мов та супровідний фахово-дидактичний семінар. Фахова практика забезпечує умови для набуття практичного досвіду у сфері навчання іноземних мов учнів-старшокласників із урахуванням сучасних мовних, освітніх, науково-технічних викликів, а фахово-дидактичний семінар – для дискусій, рефлексій щодо власної професійно-педагогічної діяльності і її результатів [7, с. 102–125].

Така різноманітність видів практики, логічність і послідовність їх проходження забезпечують належну основу для поступового залучення майбутніх учителів до розв'язання реальних проблем професійної педагогічної діяльності, їхнього безпосереднього ознайомлення з конкретним змістом та обсягами праці педагога, активної участі в усіх її аспектах – навчально-вихована робота, позакласна й позашкільна педагогічна діяльність, просвітницька робота в соціумі, консультативна діяльність у батьківському середовищі, дослідницько-методична діяльність тощо. Навчальна діяльність майбутнього педагога в період практичної підготовки за змістом і методикою організації відповідає сучасним нормам і видам професійної діяльності вчителя-фахівця. Структура та обсяги практики в системі педагогічної освіти Австрії забезпечують широкі можливості для безпосередньої комунікації майбутніх педагогів із учнівським, батьківським, учительським колективом, набуття досвіду педагогічної діяльності в різних освітніх установах, успішної адаптації до умов і режиму праці сучасного вчителя.

Реформа практичної складової професійної підготовки педагогічних кадрів в Австрії відображена також в реорганізації етапу шкільного стажування. Проходження стажування є обов'язковою передумовою допуску до самостійної професійної діяльності в системі освіти Австрії. Сенс цього стажування полягає в підтримці молодих педагогів на шляху їхньої професійної соціалізації, інтеграції в освітянське середовище завдяки активній комунікації із досвідченими вчителями, участі в професійних конференціях і семінарах-практикумах, та, власне, безпосередній навчально-виховній роботі з дітьми і молоддю. Така спрямованість цього етапу професійної підготовки майбутніх педагогів в Австрії зумовила його тіснішу інтеграцію із системою вищої педагогічної освіти. Зокрема майбутнім педагогам забезпечено можливості й умови паралельного навчання в магістратурі та проходження шкільного стажування, що відкриває їм значно ширші можливості для систематизації, поєднання теоретичних знань і практичного досвіду. Такий підхід сприяє утвердженню шкільного стажування як сполучної ланки між підготовкою майбутніх вчителів у закладах педагогічної освіти і їхньою самостійною професійною педагогічною діяльністю [4, с. 52–54].

Отже, забезпечення тісного взаємозв'язку й раціонального балансу теоретичного і практичного компонентів професійної підготовки педагогічних кадрів в Австрії є однією з актуальних проблем сучасної педагогічної освіти. Її розв'язання спрямовано на досягнення такого рівня інтеграції теоретичної і практичної підготовки майбутніх педагогів, який би забезпечував неперервний, кумулятивний процес набуття професійно-теоретичних знань і умінь та практичного педагогічного досвіду. На підставі здійсненого аналізу можемо констатувати, що в результаті реалізації відповідних заходів, як-от розширення та диференціація практичної підготовки під час навчання у професійних навчальних закладах, інтеграція шкільного стажування в процес неперервної педагогічної освіти, система професійної підготовки педагогічних кадрів в Австрії поступово набуває інтенсивнішої практичної спрямованості, орієнтованості на реалії професійної педагогічної діяльності, забезпечуючи належні умови для успішного оволодіння професією педагога.

Перспективи подальших розвідок убачаємо в аналізі інших складових професійної підготовки майбутніх учителів в Австрії та укладанні рекомендацій щодо вдосконалення української системи педагогічної освіти в контексті відповідного австрійського досвіду.

Література

1. Биндас О. Професійна підготовка вчителів іноземних мов в Австрії / О. Биндас // Порівняльна професійна педагогіка. – 2014. – № 4(2). – С. 183–189.
2. Дзевицька Л. С. Підготовка вчителів німецької мови в вищих педагогічних навчальних закладах Австрії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. С. Дзевицька. – Кіровоград, 2015. – 200 с.
3. М'яковський М. Є. Педагогічна освіта Австрії XIX – початку XX ст. : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / М. Є. М'яковський. – Тернопіль, 2009. – 229 с.
4. BMUKK & BMWF. Lehrerinnenbildung Neu. Die Zukunft der pädagogischen Berufe. Endbericht. – Wien, BMUKK/BMWF, 2010. – 92 S.
5. Bundesrahmengesetz vom 11. Juli 2013 zur Einführung einer neuen Ausbildung für Pädagoginnen und Pädagogen // Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich. – 2013. – Nr. 124. – S. 1–19.
6. Curriculum für das Bachelorstudium Lehramt Sekundarstufe Allgemeinbildung // Mitteilungsblatt der Karl-Franzens-Universität Graz. – 2019. – St. 36. – Nr. 119. – S. 1–723.
7. Curriculum für das Masterstudium Lehramt Sekundarstufe Allgemeinbildung // Mitteilungsblatt der Karl-Franzens-Universität Graz. – 2019. – St. 36. – Nr. 120. – S. 1–328.

References

1. Byndas O. Profesijsna pidgotovka vchyteliv inozemnyx mov v Avstriji / O. Byndas // Porivnyalna profesijna pedagogika. – 2014. – №4(2). – S. 183–189.
2. Dzevyczka L. S. Pidgotovka vchyteliv nimeczkoyi movy v vyshhyx pedagogichnyx navchalnyx zakladax Avstriji : dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 / L. S. Dzevyczka. – Kirovograd, 2015. – 200 s.
3. Myaskovskij M. Ye. Pedagogichna osvita Avstriji XIX – pochatku XX st. Avstriji : dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 / M. Ye. Myaskovskij. – Ternopil, 2009. – 229 s.
4. BMUKK & BMWF. Lehrerinnenbildung Neu. Die Zukunft der pädagogischen Berufe. Endbericht. – Wien, BMUKK/BMWF, 2010. – 92 S.
5. Bundesrahmengesetz vom 11. Juli 2013 zur Einführung einer neuen Ausbildung für Pädagoginnen und Pädagogen // Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich. – 2013. – Nr. 124. – S. 1–19.
6. Curriculum für das Bachelorstudium Lehramt Sekundarstufe Allgemeinbildung // Mitteilungsblatt der Karl-Franzens-Universität Graz. – 2019. – St. 36. – Nr. 119. – S. 1–723.
7. Curriculum für das Masterstudium Lehramt Sekundarstufe Allgemeinbildung // Mitteilungsblatt der Karl-Franzens-Universität Graz. – 2019. – St. 36. – Nr. 120. – S. 1–328.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2020 р.